

Respons

Marokko: Gjengifte

- Omfang av gjengifte
- Lovgivning og administrative prosedyrer
- Barnefordeling ved gjengifte
- Aldersforskjell mellom ektefellene ved gjengifte
- Ekteskap med fraskilte kvinner
- Feires et andregangsekteskap på samme måte som et førstegangsekteskap?

Omfang av gjengifte¹

Ifølge offisiell marokkansk statistikk fra 2010, giftet 14,5 % av skilte menn og 8,5 % av skilte kvinner seg på nytt. Gjengifte blant kvinner er noe høyere på landsbygda (9,9 %) enn i byene (7,4 %) (HCP 2013).

Skilsmisseraten i Marokko var ifølge offisielle tall på rundt 10 % i 2010 (HCP 2013), og er stigende.

Lovgivning og administrative prosedyrer

Det finnes ingen juridiske restriksjoner på gjengifte i Marokko, utover at kvinnen må ha gjennomgått *idda*, det vil si en venteperiode på tre måneder etter skilsmisse, før nytt ekteskap kan inngås. Mannen kan gifte seg på nytt umiddelbart etter endelig skilsmisse (se Landinfo 2013 for mer detaljert informasjon om marokkansk skilsmiseregelverk).²

¹ Responsen er en kort gjennomgang av de viktigste aspektene rundt gjengifte i den arabisk-berbiske befolkningen i Marokko. I den saharawiske befolkningen i Sør-Marokko er synet på skilsmisse og gjengifte annerledes enn i majoritetsbefolkningen. I den saharawiske folkegruppen er skilsmisse vanlig, og det er vanlig både for kvinner og menn å gifte seg flere ganger i løpet av livet (Daoudi, møte i Laayoune mai 2014).

² Responsen er et supplement til temanotatet *Marokko: Ekteskap og skilsmisse – juridiske og sosiokulturelle aspekter* (Landinfo 2013), og må ses i sammenheng med dette.

Ved inngåelse av nytt ekteskap må en fraskilt person fremlegge en erklæring på at vedkommende ikke er gift, en såkalt *attestation de non remariage*. Det kreves to vitner til erklæringen (Det marokkanske generalkonsulatet i Montreal u.å.).

Barnefordeling ved gjengifte

Familieloven av 2004 har beholdt det klassiske skillet mellom daglig omsorg (*hadana*) og juridisk vergemål (*wilaya*). Ved skilsmisse vil mor få den daglige omsorgen for barna, mens far vil ha juridisk vergemål.

Familielovens kapittel II (paragraf 171-186) stipulerer at far kan kreve omsorgen for barn fra barnet fyller syv år, såfremt ikke omsorgsovertagelsen er til skade for barnet, dersom mor gifter seg på nytt. Kravet om omsorgsovertagelse må fremmes i domstolen innen et år etter at far ble kjent med at mor har inngått nytt ekteskap (Code de la famille 2004; Lamrabet, møte i Rabat juni 2014; Maatouk 2010).

Frykten for å miste omsorgen for barn og bortfall av økonomisk støtte fra tidligere ektefelle ved gjengifte hindrer mange kvinner i å gifte seg på nytt etter skilsmisse (Guessous 2013; Lamrabet, møte i Rabat juni 2014).

Aldersforskjell mellom ektefellene ved gjengifte

Aldersforskjellen ved første inngåtte ekteskap er gjennomsnittlig på rundt fem år i mannens favør.³ Det at mannen er eldre enn kvinnen, er ikke bare en statistisk realitet, men er også dypt forankret i marokkansk kultur. Ekteskap hvor kvinnen er eldre enn mannen regnes som ukonvensjonelle i Marokko, og er i liten grad sosialt akseptert.⁴

Det finnes så langt Landinfo kjenner til, ingen tilgjengelig statistikk på aldersforskjell mellom ektefeller ved gjengifte. Likevel er det grunn til å tro at aldersforskjellen også ved gjengifte er i mannens favør, og at aldersforskjellen mellom ektefellene ved andregangsekteskap er større enn ved første inngåtte ekteskap. Forskerne Guessous og Lamrabet (møter i Rabat, juni 2014) opplyser begge at det er sjelden at en kvinne i en viss alder gifter seg på nytt, særlig dersom hun er fraskilt og har omsorg for barn. Dette skyldes ifølge forskerne blant annet at mannen etter loven vil få økonomiske forpliktelser overfor sin nye ektefelles barn, fordi farens plikt til å sørge for bolig faller bort dersom mor gifter seg på nytt. Yngre kvinner som ikke tidligere har vært gift og som ikke har barn er derfor foretrukne ektefeller, blant annet fordi mannen da slipper å påta seg økonomiske forpliktelser for barn som ikke er hans egne.

Ettersom hovedformålet for ekteskapsinngåelse er familieetablering, inngår kvinner over fruktbar alder sjelden ekteskap i Marokko (Guessous, møte i Rabat november 2011).

Ekteskap med fraskilte kvinner

Ifølge forskerne Guessous og Lamrabet (møter i Rabat, juni 2014) er det uvanlig at menn som selv ikke har vært gift tidligere, gifter seg med fraskilte kvinner. Selv om skilsmisse i dag er

³ Gjennomsnittlig giftealder i Marokko var på 31,4 år for menn og 26,6 år for kvinner i 2010 (HCP 2013).

⁴ Det vises ofte til ekteskapet mellom profeten Mohammed og den rike, eldre enken Khadija i denne sammenhengen. Ifølge A. Lamrabet, som forsker på kvinner i islam, reflekteres ikke profetens eksempel i det marokkanske ekteskapsmønsteret, hvor kvinnen gjennomgående er yngre enn mannen ved ekteskapsinngåelse.

forholdsvis vanlig i Marokko, og skilte kvinner ikke lenger lever med sosialt stigma, vil kvinnen til en viss grad tillegges skyld for skilsmissen, og gjerne bli møtt med skepsis av mannens familie.

Den marokkanske ekteskapsmodellen er en patriarkalsk modell med klart adskilte kjønnsroller. I denne modellen har mannen forsørgerplikt overfor kvinnen, mens kvinnen har lydighetsplikt overfor sin mann. Som en følge av slike komplementære kjønnsroller gjelder det at forhold som gir kvinnen autoritet over mannen, slik som høyere utdanning, en mer privilegert sosial bakgrunn og så videre, anses som uønsket fordi det rokker ved kjønnsrollemønsteret som utgjør selve grunnlaget for den tradisjonelle marokkanske ekteskapsmodellen. Det at aldersforskjell og utdanningsnivå skal gå i mannens favør, er like viktig ved gjengifte som ved førstegangsekteskap.⁵ En skilt kvinne med mer livserfaring (herunder seksuell erfaring) enn en ugift mann, er derfor ingen ideell ekteskapskandidat for en mann som aldri har vært gift.

Det at en fraskilt mann gifter seg med en kvinne som aldri har vært gift, er ikke kontroversielt. Det at to skilte personer gifter seg med hverandre er heller ikke kontroversielt, men en fraskilt kvinne er likevel ikke den foretrukne ekteskapskandidat, særlig hvis hun, slik det fremkommer over, er i en viss alder og særlig hvis hun har barn (Guessous, møte i Casablanca juni 2014).

Men selv om en fraskilt kvinne ikke er den foretrukne ekteskapskandidat, kan det være andre forhold som oppveier hennes status som skilt. Ifølge Guessous og Lamrabet (møter i Casablanca og Rabat, juni 2014) kan en gunstig økonomisk situasjon og/eller et regulert opphold i et vestlig land være forhold som spiller inn i en slik sammenheng. Det er derfor mulig å få omgivelsenes aksept til inngå et ekteskap som normalt anses som ukonvensjonelt, eller som en direkte mesallianse, dersom fordelene ved å inngå et slikt ekteskap oppveier ulempene.

Feires et andregangsekteskap på samme måte som et førstegangsekteskap?

Bryllupsfesten er svært avgjørende i en marokkansk sammenheng, og utgjør den mest sentrale delen av ekteskapsinngåelsen. Måten festen gjennomføres på varierer etter regionale tradisjoner og familiens ressurser, men et fellestrekk er at en familie vil strekke seg svært langt økonomisk for å lage en bryllupsfest som kan bekrefte, eller aller helst forsterke, familiens sosiale posisjon. Bryllupsfesten har også en viktig lysningsfunksjon (*ishara*) i Marokko, og fungerer som en offentliggjøring av ekteskapet til omgivelsene. Diskrete bryllupsfeiringer med få gjester er derfor uvanlig i Marokko (se Landinfo 2013 for mer detaljert informasjon om bryllupsfesten).

Sosiolog S. Guessous opplyste at dersom kvinnen ikke har vært gift tidligere, vil hun og særlig familien hennes ønske en stor bryllupsfest også dersom hun gifter seg med en fraskilt mann. Bryllupsfesten reflekterer kvinnens «verdi» på ekteskapsmarkedet, og kvinnens familie vil derfor insistere på en feiring som er hennes status verdig.

⁵ I islam er det en forventning om sosial og økonomisk likhet mellom brud og brudgom. Ved ulikhet mellom ektefellene, kan bruden heves til brudgommens sosiale nivå om han velger en brud under sin stand. Motsatt vil en brudgoms svakere sosiale stilling innebære en mesallianse som ikke uten videre godtas (Stang 1992, s. 65).

Dersom begge de fremtidige ektefellene er fraskilt, vil bryllupsfesten generelt være enklere og mer neddempet, blant annet fordi få familier er økonomisk rustet til å holde en ny bryllupsfest, som er svært kostbare.⁶

Når det gjelder brudeprisen, har kvinnens familie større rom for forhandlinger dersom kvinnen ikke har vært gift tidligere.⁷ Dersom kvinnen er fraskilt, kan ikke familien hennes stille samme krav til mannens familie, og brudeprisen vil ifølge sosiolog S. Guessous ofte være lavere for en fraskilt kvinne, så fremt ikke kvinnen kan tilby andre fordeler (økonomiske eller andre) som oppveier hennes status som skilt.⁸

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor korte frister og inneholder gjerne lite bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- [Code de la famille] (2004, 3. februar). *Dahir N° 1-04-22 du 12 Hija 1424 (3. février 2004) portant promulgation de la loi N° 70-03 portant Code de la famille*. Rabat: Royaume du Maroc. Tilgjengelig fra <http://adala.justice.gov.ma/production/legislation/fr/civil/Code%20de%20la%20famille%20Maroc%20Texte.htm> [lastet ned 23. juni 2014]
- Guessous, S. (2013). *Nous les femmes, vous les hommes*. Rabat: Marsam.
- HCP, dvs. Haut Commissariat au Plan (2013, oktober). *La femme marocaine en chiffres. Tendances d'évolution des caractéristiques démographiques et socioprofessionnelles*. Rabat: HCP. Tilgjengelig fra http://www.hcp.ma/downloads/Statistiques-generales_t11888.html [lastet ned 18. juni 2014]

⁶ Et kostbart bryllup anses som en forsikring mot skilsmisse av kvinnens familie. Jo dyrere bryllup og jo høyere brudepris, desto mer vil det koste mannen å bli skilt (Guessous, møte i Rabat november 2011).

⁷ Jomfrudom er fortsatt svært viktig i en marokkansk sammenheng, og ærbarhet er en viktig kvalitet ved valg av ektefelle.

⁸ Størrelsen på brudeprisen varierer kraftig i Marokko, og er et resultat av forhandlinger mellom ektefellenes familier. Brudeprisen kan variere fra én symbolsk dirham (DH), via 1000-3000 DH i mindre velstående familier til 10-20 000 DH i mer velstående familier (Guessous, møte i Rabat november 2011; Sakhi 2013), men kan også være høyere enn dette. Brudeprisen varierer også etter geografisk tilhørighet, og er for eksempel kjent for å være høyere enn gjennomsnittet i Rif (områdene fra Tanger og til den algeriske grensa). Størrelsen på medgiften varierer også etter kvinnens individuelle situasjon; for eksempel kan en relativt høy alder og frykt for å forbli ugift, medføre at kvinnens familie stiller få økonomiske krav til den kommende ektefellen. Motsatt vil en ung kvinne med flere valgmuligheter kunne forhandle seg frem til en bedre brudepris.

Respons Marokko: Gjengifte

- Landinfo (2013, 4. juni). *Marokko: Ekteskap og skilsmisse – juridiske og sosiokulturelle forhold*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/2389/1/2389_1.pdf [lastet ned 27. juni 2014]
- Maatouk, M. J. (2010, 31. mai). La garde des enfants en cas de remariage. *La vie éco*. Tilgjengelig fra <http://www.lavieeco.com/news/connaissiez-vos-droits-maroc/la-garde-des-enfants-en-cas-de-remariage-16765.html> [lastet ned 20. juni 2014]
- Det marokkanske generalkonsulatet i Montreal (Consulat du Maroc à Montréal) (u.å.). *Attestations – procurations - traductions*. Montreal: Det marokkanske generalkonsulatet i Montreal. Tilgjengelig fra <http://www.consulatdumaroc.ca/services.htm> [lastet ned 20. juni 2014]
- Sakhi, H. (2013, 4. mai). La dot entre contrainte religieuse et sociale. *Le Matin*. Tilgjengelig fra http://www.lematin.ma/journal/Mariage_La-dot-entre-contrainte-religieuse-et-sociale/181747.html [lastet ned 23. juni 2014]
- Stang, T. D. (1992). *Den muslimske familie*. Oslo: Universitetsforlaget.

Muntlige kilder

- Daoudi, Mahjouba. Leder av Foro Femenino de Desarrollo y de Cultura. Møte i Laayoune 29. mai 2014.
- Guessous, Soumaya Naamane. Professor i sosiologi. Møte i Rabat 16. november 2011 og i Casablanca 3. juni 2014.
- Lamrabet, Asmat. Lege og forsker ved Centre d'études et de recherches sur les questions féminines en Islam. Møte i Rabat 5. juni 2014.

© Landinfo 2014

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.